

Arkeologisk utredning inför detaljplan Horrsta backe etapp II, Heby kommun

PM

Lst dnr 431-904-2022

(1 kartbilaga)

Jan Äblström

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård fick i uppdrag att utföra en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 i samband med detaljplaneläggning av ett markområde i Heby kommun (detaljplan Horrsta backe etapp 2). Heby kommun beställde och bekostade utredningen. Fältarbetet utfördes i juni 2022.

Det drygt 55 hektar stora utredningsområdet omfattade fastigheterna Horrsta 4:12, 4:36 och 4:5 och bestod till övervägande del av öppen åker. Utmed den sydöstra områdesgränsen förekommer tätt träd-/slybevuxen mark. Området är kuperat med de högsta nivåerna i områdets västra del där de når 60 meter över havet. Området sluttade mot öster-sydöst.

I utredningsområdets västra kant finns boplatsen L1944:1595 (fornlämning) och i den östra kanten finns den undersökta boplatsen L1944:1570 (ingen antikvarisk bedömning). Inom Horrsta ägor har det gjorts fynd av flera stenxor.

Utredningsområdet har 1995 omfattats av arkeologisk utredning.

Den arkeologiska utredningen syftade till att ta reda på om fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget. Nypåträffade fornlämningar skulle preliminärt avgränsas. Utredningsresultatet ska kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder samt kunna användas som planeringsunderlag för Heby kommun.

Metod och dokumentation

Utredningen har omfattat:

Studier av avmätningar av byn Horrsta upprättade 1760 och 1848 samt den häradsekonomiska kartan från 1905–11 och 1961 års ekonomiska karta med syfte att klargöra markanvändningen och förekomst av nu försvunnen bebyggelse.

Rapporten över 1970 års undersökning av boplatsen L1944:1570 har studerats med syfte att närmare bestämma läget för boplatsen (vars geometri fram till idag har omfattat hela den täkt inom vilken boplatsen undersöktes). Likaså har rapporten över 1995 års utredning studerats.

Inventering av området med syfte att bedöma behovet av utredningsgrävning.

Utredningsgrävning i områdets höglänta delar samt i anslutning till det bedömda läget för boplatsen L1944:1570. Schakt grävdes även inom boplatsen L1944:1595 för att bekräfta lämningen. I de sandiga delarna av utredningsområdet, i anslutning till L1944:1595, grävdes 0,5 meter stora provrutor med syfte att eftersöka fynd.

Fynd av förhistorisk keramik omhändertogs då de är avgörande för bedömningen av L1944:1595 som fornlämning. Sentida fynd (yngre rödgods, fajans, järnföremål) tillvaratogs inte utan exempel fotograferades i fält.

Schakt och påträffade lämningar dokumenterades genom inmätning med Gps och beskrivning. Schakten återfylldes.

Utredningsresultat

Utredningsområdet har tillhört Horrsta by. Enligt 1760-års avmätning bestod området av skog. Åkermark och äng återfanns endast utmed utredningsområdets östra och nordöstra kant. Enligt 1848 års laga skifteskarta är områdets södra del åker och den norra hagmark. Ett torp, i akten benämnt ”Sjögrens torp”, återfinns på ett impediment i områdets sydvästra kant. Enligt häradsekonomiska kartan, upprättad 1905–11, är torpet borta, på platsen redovisar kartan en ekonomibygnad. I stort hela området ligger som åker förutom mindre ytor i östra och sydvästra kanten, bl a impedimentet där torpet låg på 1848 års karta. 1961 års ekonomiska karta visar att impedimentet med torpet är uppodlat och grustäkten, där boplatsen L1944:1570 påträffades, tycks vara i drift.

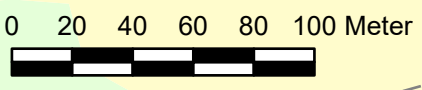
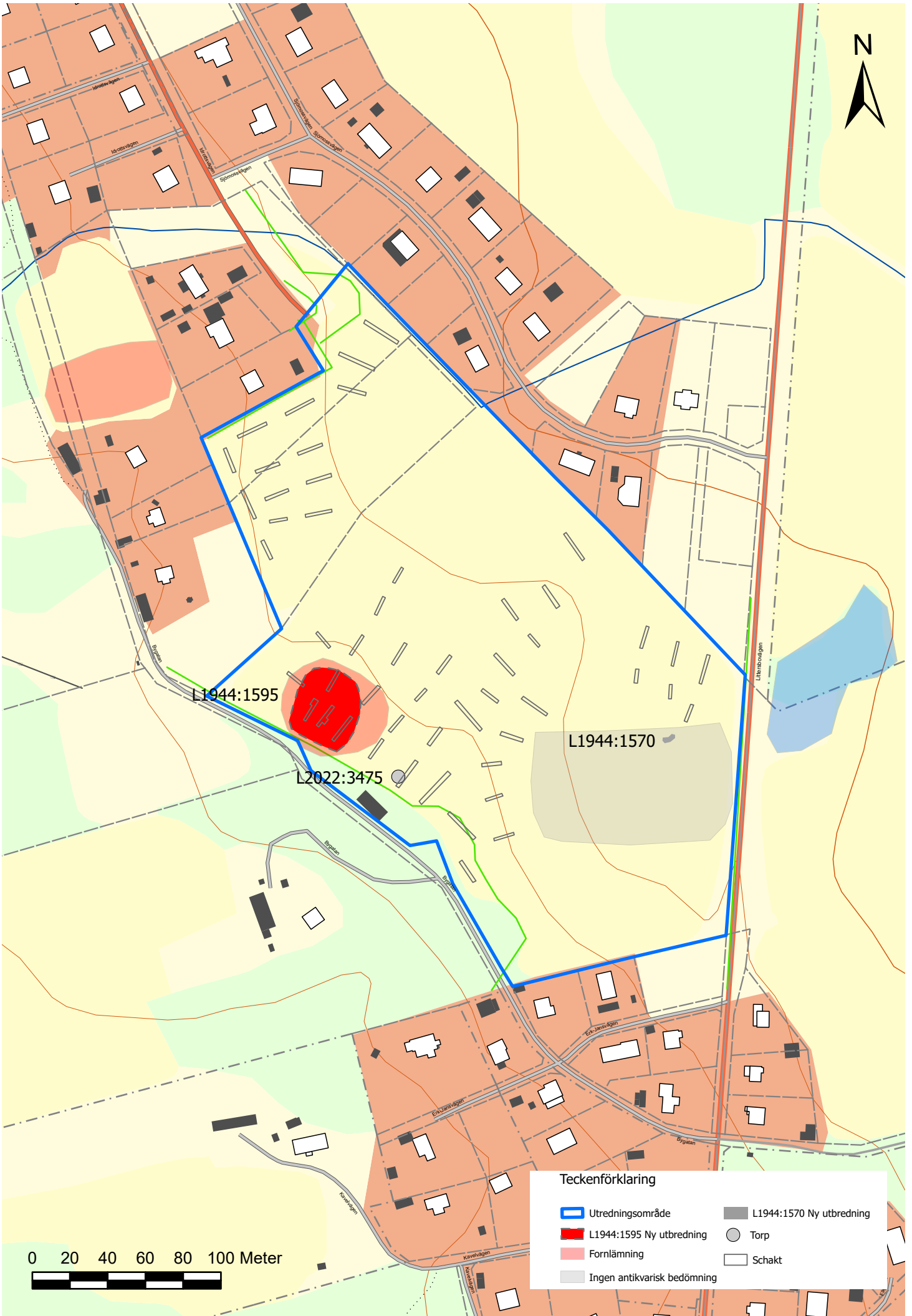
Utifrån 1961 års ekonomiska karta samt lägesuppgifterna och uppgifterna om den undersökta ytan i undersökningsrapporten (Magnusson 1973) har geometrin för boplatsen L1944:1570 bättre definierats.

Vid inventeringen bedömdes områdets höglänta delar i väster–sydväst utgöra de bästa boplatslägena.

I den höglänta marken öppnades 52 schakt av olika längd motsvarande en cirka 900 m² stor yta. Därtill grävdes åtta provrutor. Grästorv och matjord var i regel cirka 0,3 meter tjock därefter följde sand i de sydvästra delarna samt i ett schakt vid L1944:1570. I övrigt förekom lera under matjorden. I den västra delen, nära den före detta grustäkten, visar schakten att marken är omrörd/bortgrävd och återfylld.

I ett av schakten inom boplatsen L1944:1595 påträffades tre anläggningar av grop/stolphålskaraktär. Vid rensning av två anläggningar gjordes fynd av keramik av förhistoriskt, möjligen senneolitiskt, snitt. I schakten som grävdes där torpet förmodades ha legat förekom en lagerrest, en grop och ett stenskott stolphål alla med tegel och eller järnföremål t ex järnspik i fyllningen. Där förekom även partier av några diken av äldre karaktär med träfordring. I dessa schakt förekom även tegel, yngre rödgods med brunröd glasyr och några bitar fajans (vit med blå dekor).

Resultatet är inrapporterat till KMR/Fornreg. Boplatsen L1944:1570 har fått en ny geometri och kvarstår som Ingen antikvarisk bedömning. Den tidigare boplatsen L1944:1595 har uppdaterats till Boplatsområde med ny beskrivning och något förändrad geometri. Den kvarstår som Fornlämning. Torpet har registrerats som Lägenhetsbebyggelse L2022:3475 med status Ingen antikvarisk bedömning.

Utredningsområde	L1944:1570 Ny utbredning
L1944:1595 Ny utbredning	Torp
Fornlämning	Schakt
Ingen antikvarisk bedömning	